

DAĞLAR VE RÜZGÂR

Sabahattin Ali 25 Şubat 1907'de Gümölcine'de doğdu, 2 Nisan 1948'de Kırklareli'nde öldü. İstanbul İlköğretmen Okulu'nu bitiren Sabahattin Ali, Yozgat'ta bir yıl öğretmenlikten sonra, 1928 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca Almanya'ya gönderildi. 1930'da döndükten sonra Aydın, Konya ve Ankara ortaokullarında Almanca öğretmenliği, Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde memurluk ve Devlet Konservatuvarı'nda dramaturgluk yaptı. 1945'te Bakanlık emrine alındı, İstanbul'da *Markopaşa* adlı mizah gazetesini çıkardı. 1948'de bir yazısı yüzünden tutuklandı, üç ay kadar hapis yattı. Sürekli izlendiği için yurtdışına kaçmak istedi, ancak Kırklareli dolaylarında bir kaçakçı tarafından öldürüldüğü iddia edildi. İlk yazıları Balıkesir'de *Irmak* dergisinde çıkan (1925/26) Sabahattin Ali, 1930'lu yıllarda öyküye gerçekçi ve yeni bir soluk getirdi. Öykü kitapları: *Değirmen* (1935), *Kağrı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947). Halk şiirinden esinlenerek yazdığı şiirlerini *Dağlar ve Rüzgâr*'da topladı (1934). *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943) adlı romanlarında, okurların gerçekliği daha derinden algılamasını sağladı. Sağlığında yayımlanmış dokuz kitabına, *Varlık* dergisinde tefrika edilen *Esirler* (1936) oyunu da eklenince on kitabı, yedi ciltlik bir külliyat halinde Varlık Yayınları arasında tekrar basıldı (1965/66). *Bütün Eserleri* önce Bilgi Yayınevi'nde, sonra Cem Yayınevi'nde yeniden basıldı. Öyküleri 1997'de YKY'de *Bütün Öyküleri* adı altında bir araya getirildi. *Kürk Mantolu Madonna* (1998), *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* (1998), *İçimizdeki Şeytan* (1998), *Kuyucaklı Yusuf*'un (1999) yeniden basımları yapılırken *Bütün Şiirleri* 1999'da yayımlandı. Öyküleri 2003'te ilk baskıları esas alınarak *Değirmen*, *Yeni Dünya*, *Sırça Köşk*, *Kağrı-Ses-Esirler* adıyla ayrı kitaplar olarak yayımlandı. *Bütün Romanları*'nın eleştirel basımı ise Ocak 2004'te Delta dizisinden çıktı. Ayrıca Sabahattin Ali'nin yazdığı ve ona yazılan mektupların toplandığı kitap *Hep Genç Kalacağım* 2008'de külliyata eklenmiştir. 1999'da *Kuyucaklı Yusuf* (*Youssouf le taciturne*), 2007'de *Kürk Mantolu Madonna* (*La Madone au manteau de Fourrure*), 2008'de *İçimizdeki Şeytan* (*Le Diable qui est en nous*) Éditions du Rocher tarafından yayımlanmıştır. Sindlinger-Burchartz 1991'de *Kağrı*'yı (*Ochsenkarren*); Unionsverlag 2007'de *İçimizdeki Şeytan*'ı (*Der Dämon in uns*); Dörlemann da 2008'de *Kürk Mantolu Madonna*'yı (*Die Madonna im Pelzmantel*) yayımlamıştır. *Kürk Mantolu Madonna* 2016'da Penguin Classics dizisi içinde yer almıştır.

*Sabahattin Ali'nin
YKY'deki kitapları:*

Bütün Öyküleri I (1997)
Bütün Öyküleri II (1997)
İçimizdeki Şeytan (1998)
Kürk Mantolu Madonna (1998)
Markopaşa Yazıları ve Ötekiler (1998)
Kuyucaklı Yusuf (1999)
Bütün Şiirleri (1999)
Çakıcı'nın İlk Kurşunu (2002)
Yeni Dünya (2003)
Sırça Köşk (2003)
Kağrı/Ses/Esirler (2003)
Değirmen (2003)
Mahkemelerde (2004)
Bütün Romanları (Delta, 2004)
Öyküler, Şiirler ve Oyun (Delta, 2005)
Hep Genç Kalacağım (2008)
Canım Aliye, Ruhum Filiz (2013)
Bütün Eserleri (Delta, 2013)
Dağlar ve Rüzgâr (Şiir, özel baskı, 2017)

Doğan Kardeş:

Kamyon - Seçme Öyküler (2008)
Üç Öykü / Arabalar Beş Kuruşa ~ Sırça Köşk ~ Ayrın (2016)

SABAHATTİN ALİ

Dağlar ve Rüzgâr

Hazırlayan
Sevengül Sönmez

Şiir

YAPI KREDİ YAYINLARI

İçindekiler

7 • *Sunuş*

DAĞLAR VE RÜZGÂR

- 17 • Dağlar
- 21 • Servi
- 25 • İstek
- 29 • Melankoli
- 33 • Günümüz
- 37 • Hapishane Şarkısı – I
- 41 • Hapishane Şarkısı – II
- 45 • Hapishane Şarkısı – III
- 49 • Hapishane Şarkısı – IV
- 53 • Hapishane Şarkısı – V
- 57 • Gurbet Hapishanesi
- 61 • Kızkaçıran
- 65 • Mayıs
- 71 • Hey
- 75 • Yetmez mi?
- 79 • Ayırdılar
- 85 • Kıyamadığım
- 89 • Unutamadım
- 95 • Ağlayı Ağlayı
- 101 • Kara Yazı
- 105 • Uzakta
- 109 • Eskisi Gibi
- 113 • Bir Doğum Günü İçin
- 117 • Çocuklar Gibi
- 123 • Koşma
- 127 • Son Mektup
- 131 • Rüzgâr
- 139 • Öyle Günler Gördüm ki...

Yapı Kredi Yayınları - 4191
Şiir - 362

Dağlar ve Rüzgâr / Sabahattin Ali

Hazırlayan: Sevgül Sönmez
Editör: Murat Yalçın

Tasarım: Nahide Dikel
Uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: İstanbul, Ocak 1999
YKY'de ciltli, özel baskı: İstanbul, Kasım 2017
ISBN 978-975-08-4115-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2017
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Sunuş

Şiirle ilişkisi farklı nedenlerle hayli karmaşık olan Sabahattin Ali ilk şiirini 1926'da *Çağlayan*'da yayımlar. Sonraki yıllarda da şiirlerini *Güneş*, *Hayat*, *Atsız Mecmua*, *İrmak*, *Meşale*, *Servet-i Fünun* ve *Yeni Anadolu*'da yayımlamaya devam eder. 1932'de Konya'da öğretmenlik yaparken bazı şiirlerini *Yeni Anadolu* gazetesinin matbaasında bastırıldığı *Dağ Şiirleri* adlı bir kitapçıkta topladıktan sonra, 1934'te yayımlanmamış şiirlerini ekleyerek *Dağlar ve Rüzgâr*'ı yayımlar.¹ Sabahattin Ali, kitabı hazırlarken hayli seçici davranarak yazdığı şiirlerden bir kısmını kitaba alır. Yazılış ve yayımlanma tarihine bakıldığında kitapta yer alan şiirlerin 1931-1934 yıllarını kapsadığı, Sabahattin Ali'nin ilk şiirlerini kitaba almadığı görülmektedir. *Dağlar ve Rüzgâr*'ın ikinci baskısı 1943'te *Değirmen*'le birleştirilerek Akba Yayınları tarafından yayımlandığında Sabahattin Ali bu baskıya yeni şiirlerini eklemez. Sabahattin Ali'nin dergilerde yayımlanan ve kişisel evrakı içinde kalan şiirler, ilk kez 1973'te Asım Bezirci'nin çalışması sonucunda "Kurbanın Serenadı" ve "Öteki Şiirler" başlığıyla kitabın yeni baskısına eklenir, *Dağlar ve Rüzgâr* yeniden sadece şiir kitabı olarak *Bütün Şiirleri* adıyla 1983'te yayımlanır.²

* * *

1 Sabahattin Ali, *Dağlar ve Rüzgâr*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1934.

2 *Değirmen, Dağlar ve Rüzgâr*, (Haz. Asım Bezirci), Bilgi Yayınevi, Ankara 1973; *Dağlar ve Rüzgâr*, (Haz. Atilla Özkırımlı), Cem Yayınevi, İstanbul 1983.

Sabahattin Ali'nin şiirlerinin ilk okurları dostları ve aile üyeleridir. Çoğu zaman şiirlerini yazar yazmaz onlara gönderir.³ Almanya'ya birlikte gittiği ve oradayken de sık görüştüğü Melahat Kemal (Togar) Sabahattin Ali'nin şiirlerinin ilk okuyucularından biridir. Melahat Kemal pek çok mektubunda Sabahattin Ali'nin gönderdiği mektuplara teşekkür ederek yeni şiirler beklediğini yazar: "Senin şiirlerine çok teşekkürler. Bu akşam tekrar okuyacağım,"⁴ "Son zamanda hiç mi şiir yazmadın? Dün eski mektuplarımı karıştırıyordum. Yazılarını ve şiirlerini tekrar tekrar okudum."⁵

Pertev Naili Boratav şiirlerin *Atsız Mecmua*'da yayımlanmasına aracılık eder ve mektuplarında Sabahattin Ali'den yeni şiirler ister: "'Rüzgâr' ismindeki şiiri sabırsızlıkla bekliyorum. İlk nüshaya yetişirse çok iyi olur. Olmazsa Nihal senin 'Mefkûre'yi koymak niyetinde."⁶

Eşi Aliye Hanım'a nişanlılık döneminde yazdığı mektuplara da şiirlerini ekler: "Sana bu mektupla bir şiir gönderiyorum. Bu şiir bütün mazim ile alakamı kestiğime âlâmettir. Yeni bir hayata, aydınlık, sevgi ve fedakârlık dolu bir hayata atılmak üzere olduğumu biliyorum. [...] Şiirlerimde de gördün ki, kitaplara rağmen çok ıstırap çektim."⁷

Dostlarına yazdığı mektuplarda şiirlerini paylaşırken şiirleri konusunda şüphecidir. Şiirlerini en çok gönderdiği kişi olan Ayşe Sıtkı İlhan'a yazarken zaman zaman şiirlerini kötü bulduğunu ekler; ondan gelecek yanıtları tedirginlikle beklediği izlenimi uyandıran cümleler de kurar:

"İstek" diye çok kötü bir şiir gönderiyorum, orada yazılı olan isteklerin ne kadar hakiki ve samimi olduğunu, ne kadar kötü ifade edilmiş olduğuna bakarak kıyas edebilirsiniz.⁸

3 Mektuplara eklenen şiirler ve şiirleri hakkında yazdıkları için bkz. Sabahattin Ali, *Hep Genç Kalacağım*, (Haz. Sevgül Sönmez), YKY, İstanbul 2016; Sabahattin Ali, *Canım Aliye Ruhum Filiz*, (Haz. Sevgül Sönmez), YKY, İstanbul 2017.

4 *Hep Genç Kalacağım*, s. 31.

5 *Hep Genç Kalacağım*, s. 39.

6 *Hep Genç Kalacağım*, s. 74.

7 *Canım Aliye Ruhum Filiz*, s. 17.

8 *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları, İki Gözümlü Ayşe*, (Haz. Ayşe Sıtkı İlhan-Doğan Akın), Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s. 89-90.

Kendi değerlendirmesi olumsuz olsa da, Melahat Kemal (Togar), Mustafa Seyit Sutüven, Pertev Naili Boratav ve Aliye Ali şiirleri beğendiklerini mektuplarında ifade ederler.

Sabahattin Ali şiirlerini yeteri kadar iyi bulmaz ancak onları yayımlamaktan da vazgeçemez. 1932'deki *Dağ Şiirleri*'ne yazdığı önsözde şair olmak iddiasında olmadığını vurgulayarak bu ikircikliği dile getirir:

Bütün gayretime rağmen kendimi lirik bir mecradan boşaltmak ihtiyacını duydum: İşte böylece şu son aylar içinde beş on manzume meydana geldi. Belki kıyamadığım için, bunları, eskilerden de birkaç tane ilave ederek neşrettim. Bunu yapmakla sahamın haricine çıkmadığım kanaatindeyim, çünkü bu şiirler de uzun bir hikâyenin parçalarıdır, uzun ve ebedi bir hikâyenin...⁹

Şiir kitabı yayımlanırken yaşadığı tereddüdü Ayşe Sıtkı'ya yazar: "Benim 'Dağlar ve Rüzgâr' isminde bir şiir kitabım çıkıyor. Pertev ısrar etti. Yoksa ben şiirlerimin kitaba girecek matahlar olmadığını bilirim."¹⁰ Kitabı beğenmediğini de sonraki mektuplardan birinde söyler:

Dünyada pek çok hatalar yapmışımdır, fakat bunların bir tanesi gayrikabil-i tamirdir. Ve beni her zaman üzecektir: Ben bu şiirleri kitap halinde çıkarmamalı idim. Bunları neşretmekle asla iyi bir şey yapmış olmadım. Başkalarının fikirlerini bir tarafa bırakalım, bu manzumelerin kaç paralık şeyler olduğunu ben herkesten iyi bilirim. Gelip geçici bazı taraflarım bunlarda görülse bile ben asıl Sabahattin Ali ile bu yazılar arasında bir irtibat göremiyorum.. Şimdilik bunları senden başkasının bilmesine lüzum yoktur...¹¹

Dağlar ve Rüzgâr yayımlandığında edebiyat eleştirmenleri "iyi bir şair olacağı" vurgusuyla, bu şiir kitabının Sabahattin Ali'nin şairliği için

9 Sabahattin Ali, *Dağ Şiirleri*, Yeni Anadolu Matbaası, Konya 1932.

10 *İki Gözümlü Ayşe*, s. 179.

11 *İki Gözümlü Ayşe*, s. 196-197.

bir başlangıç olduğuna, gelecekte daha iyi şiirler yazacağına işaret ederler. Yaşar Nabi Nayır, “Müellifin son yazılarını bir araya toplan bu kitabın mümeyyiz vasfı halk edebiyatı tarzında bir deneme teşkil etmesidir [...] Sabahattin Ali’de iç cevheri vardır. Yapmacığa ve gülünce düşmeden halk tarzında şiirler yazabilmesi onun hesabına kaydedilecek büyük bir muvaffakiyettir”¹² derken Nurullah Ataç kitabı şöyle değerlendirir:

Sabahattin Ali Bey de henüz pek az kimse tarafından tanınmış bir şairdir. Fakat, daha şimdiden çok iyi olduğunu söyleyemesek bile, hiç şüphesiz alakaya değer şeyler yazan bir şair. Manzumelerini *Dağlar ve Rüzgâr* isimli bir kitapta toplamış. İyi mi etmiş?.. Bir bakıma evet; çünkü bu, onun için bir tecrübe olacaktır. Bir muharrir için en iyi ders, kitaptır; kusurlarını onunla görür, tashihe çalışır. Sabahattin Ali Beyin kitabındaki kusurları fark etmesini çok isterim, çünkü onları tashih edebileceğini zannediyorum; şiirleri arasında bu ümidi kuvvetlendirecek parçalar var.¹³

Dağlar ve Rüzgâr yayımlandıktan sonra “Ruhumun Dalgaları” (1935) ve “Rüzgâr” (1943) başlıklı iki şiir yazan Sabahattin Ali’nin şiirden uzaklaşmasında bu eleştiriler kadar, Sinop Hapishanesi’nden çıktuktan sonra yeniden göreve başlaması için eski düşüncelerini değiştirdiğini kanıtladığını gösteren bir şiir yazarak affedilmesini beklemek zorunda kalmasının da etkisi olduğu düşünülebilir.¹⁴ Sabahattin Ali, “Benim Aşkım” (1934) başlıklı bu şiiri kitabının ikinci baskısına eklememiş, dahası bu şiirden birkaç mektubu dışında pek de bahsetmemiştir.

Aradan geçen yıllarda Sabahattin Ali’nin şiirleri yeteri kadar ilgi görmemiş, antolojilere ve ders kitaplarına da alınmamıştır. 1973’e dek yeni baskısı yapılmayan, sonrasında da bestelenen şarkılarla günde-

12 *Hakimiyeti Milliye*, 2 Nisan 1934.

13 *Son Posta*, 24 Mart 1934.

14 Sabahattin Ali’nin şiirlerinin yaşadığı dönemde ve sonrasında nasıl değerlendirildiği ve eleştirildiği konusunda bkz. Necmiye Alpay, “Şair Sabahattin Ali”, *Sabahattin Ali*, (Haz. Sevgül Sönmez), TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2012, s. 323-334.

me gelen Sabahattin Ali şiirleri, bugün Türkiye’nin en çok satılan ya da okunan şiirleri arasındadır. Sabahattin Ali’nin şiirlerine bugün gösterilen ilginin şiirin kendisinden değil de *Kürk Mantolu Madonna* olmak üzere diğer yapıtlarının etkisinden kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır.¹⁵ Sabahattin Ali’nin şiirlerinin akademik alanda hâlâ yeteri kadar ilgi görmediğini, şiirlerin Sabahattin Ali’nin edebiyatı ve dönemin şiir beğenisi ve kanonunun içindeki yerinin yeteri kadar tartışılmadığını da eklemek gerekmektedir.¹⁶

* * *

Sabahattin Ali Arşivi’nde bulunan ve mektuplarda gönderdiği el yazmalarına bakıldığında Sabahattin Ali’nin yazdıktan ve gönderdikten sonra da şiirlerinde küçük değişiklikler yapmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Sabahattin Ali kimi sözcükleri değiştirmiş, bazı şiirlerini de yeniden düzenlemiştir.

Dağlar ve Rüzgâr’ın bu özel baskısında Sabahattin Ali Arşivi’nde bulunan el yazmalarıyla, 1932’de kitapçıkta yer alan, 1934’te de kitap olarak yayımlanan biçimleri karşılaştırılarak dipnotlarda açıklanmış ve farklılıklar italik olarak belirtilmiştir. Şiirlerin sonuna eklenen Notlar’da ise Tarih Vakfı Ayşe Sıtkı İlhan ve Pertev Naili Boratav arşivlerinde bulunan el yazmalarıyla Sabahattin Ali’nin dayısı Ali Rifat Ertüzün ve eşi Müfide Ertüzün’e gönderdiği, bugün Ertüzün Ailesi arşivinde saklanan el yazmalarının yazılış tarihleri ve yerlerine dair bilgiler eklenmiştir. Kitabın içinde şiirlerin yanına yerleştirilen el yazması * ile gösterilmiştir. Notlar’da ayrıca Sabahattin Ali’nin mektuplaşmalarında şiirleri hakkında yazılanlara da yer verilmiştir.

15 Sabahattin Ali’nin şiirlerinin antolojilerin dışında kalmasına rağmen bugün neden çok okunduğu konusunda bkz. Yalçın Armağan, “Antoloji Dışı Bir Şair: Sabahattin Ali”, *age.*, s. 335-358.

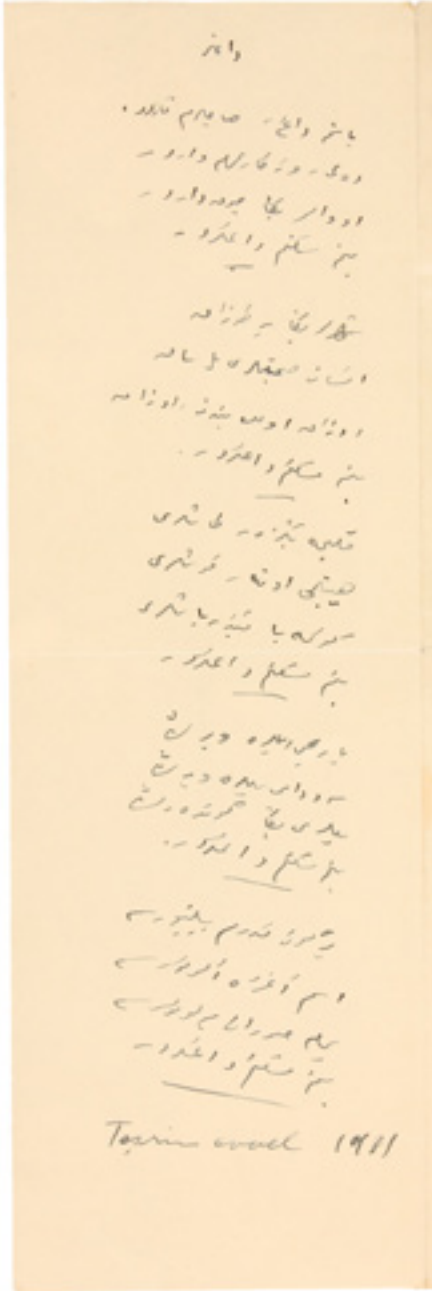
16 Sabahattin Ali’nin şiirleri hakkında ayrıntılı değerlendirme için bkz. Asım Bezirci, “Sabahattin Ali’nin Şiirleri”, Sabahattin Ali, *Bütün Şiirleri*, (Haz. Atilla Özkırımlı), YKY, İstanbul 2017, s. 13-17; Pertev Naili Boratav, “Notlar”, *age.*, s. 158-161; Nur Gürani Arslan, “Sabahattin Ali’nin Şiirleri”, *age.*, s. 18-28; Pertev Naili Boratav, “Sabahattin Ali’nin Hikâyeleri, Şiirleri ve Hayatına İlişkin Birkaç Belge”, *Folklor ve Edebiyat-1*, Adam Yayınları, İstanbul 1991, s. 440-447.

Bu özel baskının hazırlanması için arşivlerindeki el yazmalarını kullanmama izin veren Tarih Vakfı'na ve Mehmet Ertüzün'e, yöntem önerileri için Yalçın Armağan'a, Sabahattin Ali'den geriye kalan her şeyi büyük bir titizlikle saklayarak bize ulaşmasını sağlayan merhum Aliye Ali ve tüm bu çalışmaları yapmama imkân sağlayan Filiz Ali'ye teşekkür ederim.

Sevengül Sönmez
Üsküdar, 2017

DAĞLAR VE RÜZGÂR

DAĞLAR

DAĞLAR

Başım dağ, saçlarım kardır,
Deli rüzgârlarım vardır,
Ovalar bana çok dardır,
Benim meskenim dağlardır.

Şehirler bana bir tuzak;
İnsan sohbetleri yasak;
Uzak olun benden, uzak,
Benim meskenim dağlardır.

Kalbime benzer taşları,
Heybetli öter kuşları,
Göğe yakındır başları;
Benim meskenim dağlardır.

Yârimi ellere verin;
Sevdamı yellere verin;
Yelleri bana gönderin:
Benim meskenim dağlardır.

Bir gün kadrim bilinirse,
İsmim ağza alınırsa,
Yerim soran bulunursa:
Benim meskenim dağlardır.

Teşrinievvel 1931